

פרק ג / חטא האכילה מעץ הדעת טוב ורע

מרחב
תנ"ך

ישיבת
אמי"ת
אלירז
פ"ת

חומש בראשית

מיקום פרק ג בפרקי חומש בראשית

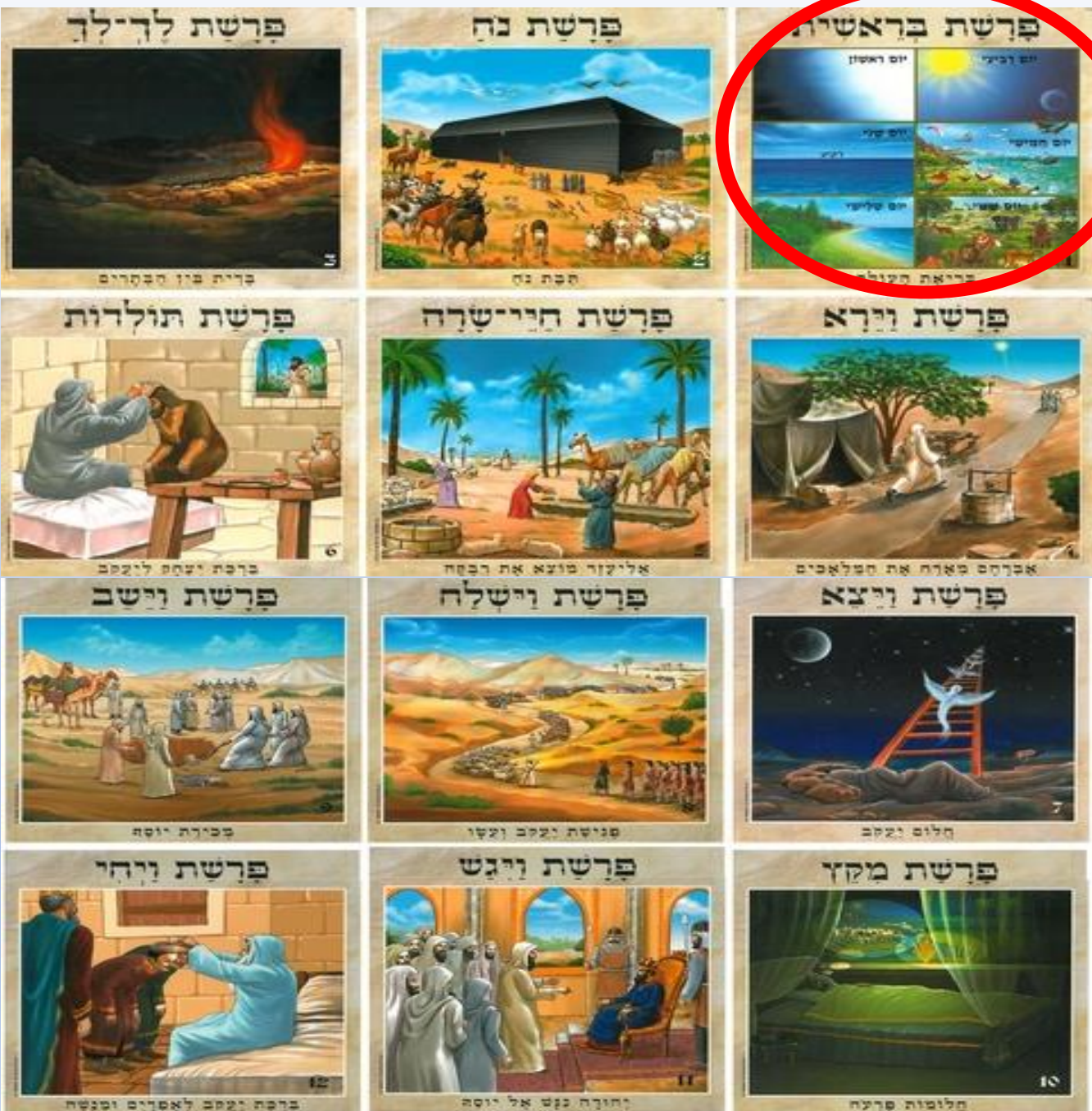
פרקי
יוסף ואחיו
(לז-ג)

פרקי
יעקב
(כז-לו)

פרקי
יעזק
(כא-כו)

פרקי
אברהם
(יב-כה)

פרקי הבריאה
ותחילת
האנושות
(א-יא)

מיקום
פרק ג
בפרשות
חומש
בראשית

תמצית פרק ג

פרקנו מספר על החטא הראשון בתורה – חטא האכילה מעץ הדעת טוב ורע. שלש דמויות מעורבות בחטא. הנחש, האישה והאדם.

הנחש מנסה לשכנע את האישה לאכול לאחר תיאור הנחש כ"ערום מכל חית השדה".

הוא מיד פונה אל האישה ואומר לה: "אף כי-אמר א-להים לא תאכלו מכל עץ הגן" המשפט של הנחש לא ממש ברור, אך האישה כנראה מבינה ומסבירה לנחש שאכילה מהפרי האסור עלול להביא למוות. הנחש משכנע את האישה ואומר לה שבעצם האיסור לאכול מפרי העץ נובע מחשש של ה': "והייתם כא-להים ידעי טוב ורע"

האישה רואה ש"כי טוב העץ למאכל וכי תאנה-הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל" ולכן היא מחליטה לאכול מפריו. ונותנת גם לאדם לאכול מן העץ. לאחר ששניהם אוכלים מהפרי, הם מבינים שהם עירומים ולכן "ויתפרו עליה תאנה ויעשו להם חגרת". קול ה' מתהלך בגן כדי להוכיח את ברואיו. האדם שומע את קול ה' בגן ומתחבא.

ה' 'מחפש' את **האדם** ושואל "איפה?". האדם עונה לה' ואומר לו שהוא התחבא מכיוון שהוא עירום.

לאחר שיח בין ה', האדם והאישה, ה' ייתן עונש לכל אחד מהחוטאים.

המשך תמצית פרק ג

העונש לנחש "אָרוֹר אַתָּה מְכָל-הַבְּהֵמָה וּמְכָל חַיַּת הַשָּׂדֶה עַל-גַּחֲנֶךָ תֵּלֵךְ וְעָפָר תֹּאכַל כָּל-יְמֵי חַיֶּיךָ" כלומר הנחש יהיה מושפל מכל חיה אחרת. נוסף לזה ה' מרחיק את זרע הנחש מזרע האישה: "וְאִיבָה אִשִּׁית בֵּינֶךָ וּבֵין הָאִשָּׁה וּבֵין זָרְעֶךָ וּבֵין זָרְעָהּ" ומעמיד היררכיה ברורה בין האדם והנחש: "הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב".

העונש לאישה האישה שהתפתחה לאכול מהפרי האסור נענשת גם היא: "הָרְבָּה אֲרָבָה עֲצֻבוֹנְךָ וְהִרְנֶךָ בְּעֵצֵב תֵּלְדֵי בָנִים" ריבוי בני האדם בעולם ילווה מעתה ואילך בתהליך מייסר של הריון ולידה קשים. בנוסף גם כאן ה' מעמיד היררכיה בין האיש והאישה: "וְאֵל-אִישׁךָ תִּשְׁוָקֶתָךְ וְהוּא יִמְשָׁל-בָּךְ".

העונש לאדם קשור למקור שממנו הגיע, האדמה: "אָרוֹרָה הָאֲדָמָה בְּעִבּוֹרְךָ בְּעֵצֵבוֹן תֹּאכְלֶנָּה כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ". כמו האישה שנענשה בפריונה, כך גם האיש נענש בפריון שלו – פריון האדמה. כמו בעונשים של הנחש והאישה גם כאן ה' מדגיש את מעמדו של האדם בעולם: "בְּזַעַת אַפֶּיךָ תֹּאכַל לֶחֶם עַד שׁוֹבֵב אֵל-הָאֲדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לָקַחְתָּ כִּי-עָפָר אַתָּה וְאֵל-עָפָר תִּשׁוּב".

סיום הסיפור "וַיִּקְרָא הָאֱלֹהִים שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הוּא הָיְתָה אִם כָּל-חַי" ו.לאחר מכן הכתוב מתאר שה' הכין לאדם ואשתו כתנות עור "וַיִּלְבָּשֵׁם" לאחר החטא של האדם והאישה יש להגביל את האדם בעזרה ברורה ולכן ה' מגרש את האדם מהגן: "וַיִּגְרַשׁ אֶת-הָאֱדָם וַיִּשְׁכֵּן מִקֶּדֶם לְגֶן-עֵדֶן אֶת-הַפְּרִיִּים וְאֵת לֶהֱטֵ תַחְרַב הַמִּתְהַפֶּכֶת לְשֹׁמֵר אֶת-דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים".

א וְהִנָּחֵשׁ הָיָה עָרוֹם מְכַל חַיֵּית הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' - אֱלֹקִים

האשה	הנחש
<p>ב וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל הַנָּחָשׁ: מִפְּרֵי עֵץ הַגֶּן נֹאכֵל: ג וּמִפְּרֵי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ הַגֶּן אָמַר אֱלֹקִים, לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא תִגְעוּ בוֹ פֶן תִּמָּתוּן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֶל הָאִשָּׁה: אָף (האמנם, האם) כִּי אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִכֹּל עֵץ הַגֶּן ?</p>
	<p>ד וַיֹּאמֶר הַנָּחָשׁ אֶל הָאִשָּׁה: לֹא מוֹת תִּמָּתוּן ! ה כִּי יָדַע אֱלֹקִים כִּי בְיוֹם אֲכַלְכֶם מִמֶּנּוּ וְנִפְקַחוּ עֵינֵיכֶם וְהָיִיתֶם כְּאֱלֹקִים יֹדְעֵי טוֹב וָרָע:</p>

החטא: האשה מתפתה אוכלת ומאכילה את האדם (פס' ג)

וַתִּקַּח מִפְּרִיֹו וַתֹּאכַל

וַתִּתֵּן גַּם לְאִישָׁהּ (לאיש שלה – אדם)

עִמָּהּ וַיֹּאכַל:

וַתִּרְאֵהָ הָאִשָּׁה (שמה לב לכך ש:)

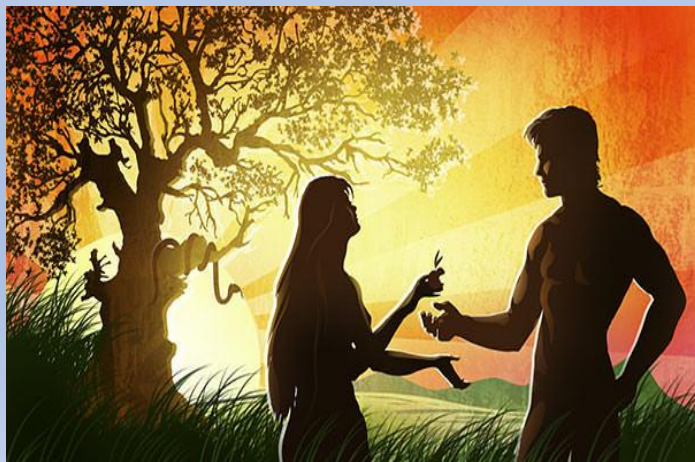
כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֵאֲכָל,

וְכִי תֵאֱוֹה הוּא לְעֵינַיִם

(ואלי גם יכול להביא לפקידת עיניים)

וְנַחֲמַד הָעֵץ לְהִשְׁכִּיל

(מביא השכלה ודעת כמו אלהים...)

כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֵאֲכָל
וְכִי תֵאֱוֹה הוּא לְעֵינַיִם . .

ויתפרו
עלה תאנה
ויעשו להם חגורות

פס' ז.

וּתְפַקְחָנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם

וַיֵּדְעוּ כִּי עִירָמָם הֵם

(הם אולי חשבו שתפקחנה עיניהם

וידעו טוב ורע כמו אלקים אך מתברר של

מה שהם יודעים זה שהם ערומים)

וַיִּתְּפוּ עֲלֵהּ תְּאֵנָה

וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגֹרֹת:

**ויתחבא
האדם
ואשתו**

פס' ח.

וַיִּשְׁמְעוּ אֶת קוֹל ה' - אֱלֹקִים

מִתְחַלְּף בְּגֵן

לְרוּחַ הַיּוֹם (הכוונה כנראה לחלקו השני של היום)

וַיִּתְחַבֵּא הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ

מִפְּנֵי ה' - אֱלֹקִים בְּתוֹךְ עֵץ הַגֵּן

(בתוך עצי הגן) יש כאן רמז על חטא האכילה
"ומפרי העץ אשר בתוך הגן..." , העובדה שהתחבא

דווקא שם מבטאת אולי רעיון שקשה לחוטא
להעלים את מצפונו למרות שמנסה לשכוח את חטאו

וגם יש פה עניין של לעג, האשה חשבה שיהיה
כאלהים... ולבסוף הם מתחבאים מאלהים..)

הָאָדָם	ה'
<p>י וַיֹּאמֶר:</p> <p>אֶת קִלְדֵי שִׁמְעֵתִי בִּגְן (שמעתי את קול צעדיך והליכתך) וַאֲרֵא (ואפחד) כִּי עִירָם אֲנֹכִי וְאֶחְבֵּא (האדם מעביר נושא, במקום להודות על החטא הוא כביכול חושש להראות עירום לפני ה', ולפגוע בכבוד ה', אמנם הם התכסו בעלי תאנה אך זה עדיין נחשב כעירום, כי זה לא ממש לבוש)</p>	<p>ט וַיִּקְרָא ה' - אֱלֹקִים אֶל הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ: אֵיכָה (איזה אתה ? היכן אתה נמצא ?)</p>
<p>יב וַיֹּאמֶר הָאָדָם:</p> <p>הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הוא נִתְּנָה לִי מִן הָעֵץ וָאֵכַל !</p>	<p>יא וַיֹּאמֶר:</p> <p>מִי הַגִּיד לְךָ כִּי עִירָם אָתָּה ? הֲמִן הָעֵץ אֲשֶׁר עֲוִיתִיךָ לִבְלֹתִי אָכַל מִמֶּנּוּ אֶכְלֹת ?!</p>

וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה:

הֲנֹחַשׁ הִשְׂיֵאֲנִי (פיתה אותי) וְאֹכֵל.

יְיָ וַיֹּאמֶר ה' - אֱלֹקִים לָאִשָּׁה:

מָה זֹאת עָשִׂית ?!

יד וַיֹּאמֶר ה' - אֱלֹקִים אֶל הַנָּחָשׁ:

כִּי עָשִׂיתָ זֹאת (כיוון שעשית זאת):

אֲרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה, עַל גְּחֹנֶךָ תֵּלֵךְ,
וְעָפָר תֹּאכַל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ (מזונות הנמצאים במקום נמוך כמו עפר בניגוד
לפירות הארץ שהיה רגיל לאכול)

טו וַאֲיֹבָה אִשִּׁית (ושנאה אשים) בֵּינֶךָ וּבֵין הָאִשָּׁה

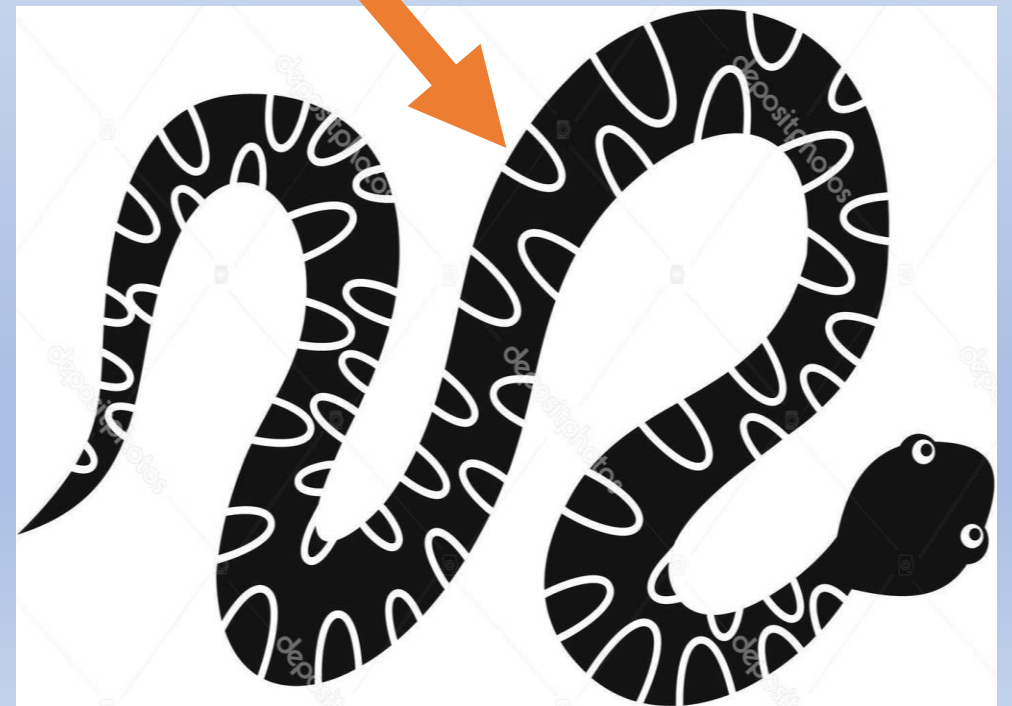
וּבֵין זֶרְעֶךָ וּבֵין זֶרְעָהּ (בניגוד לידידות שנקמה בינך לבין האשה)

הוּא יִשׁוּפֶךָ רֹאשׁ, (זרע האישה יפצע אותך וימית אותך ע"י דריכה בראש)

וְאַתָּה תִּשׁוּפְנוּ עֵקֶב (תפצענו בעקב)

על גחונך
תלך

ואתה (הנחש)
תשופנו
עקב

הוא
(האדם)
ישופך
ראש

פס' טז. אֵל הָאִשָּׁה אָמַר:

הַרְבֵּה אַרְבֵּה עֲצֹבֹנְךָ וְהִרְוֹנְךָ (ארבה מאוד את עער והייסורים של ההיריון) ,

בְּעֵצֶב (בכאב, בצער) תֵּלְדֵי בָּנִים (וגם יהיה לך עער גידול הבנים, הילדים)

וְאֵל אִישְׁךָ תְּשׁוּקָתְךָ (תאוותך, חשקך בו)

וְהוּא יִמְשַׁל בְּךָ (את השפעת עליו וגרמת לו לחטוא, ולכן עונשך שהוא ימשול בך)

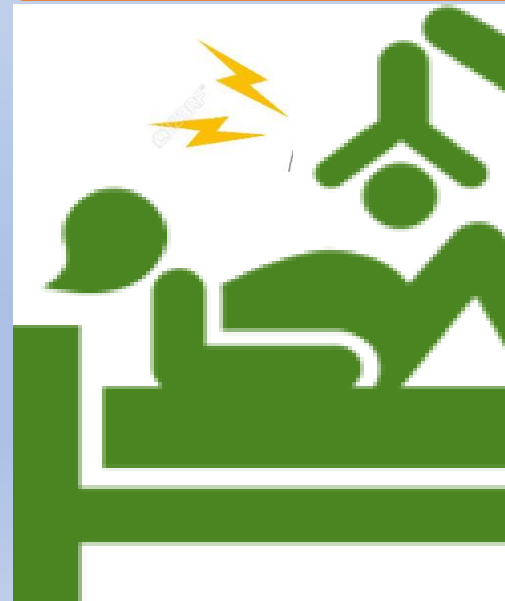
והוא ימשל בך

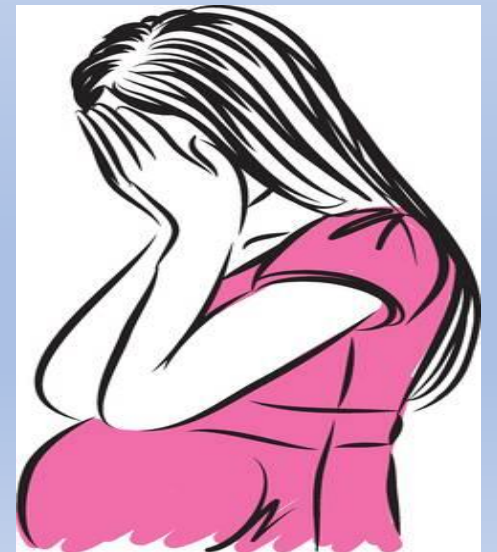
ואל אישך
תשוקתך

בעצב תלדי בנים

הרבה ארבה
עצבונך והרונך

וְלֹאֲדָם אָמַר:

הַאִישׁוּם (פס' יז) כִּי שָׁמַעַתָּ לְקוֹל אִשְׁתֶּךָ
וְתֹאכַל מִן הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר, לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ !

הַעֹנָשִׁים (פס' יז-יט)

פס' יז. אֲרוּרָה הָאֲדָמָה בְּעִבּוּרְךָ !

בְּעִצְבוֹן (ביגיעה רבה, בעמל כפיים רב) תֹאכְלֶנָּה כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ !

פס' יח. וְקוֹץ וְדַרְדַּר תַּעֲמִיחַ לָךְ (קוצים יעמחו באדמה בתוך גידולי הדגן)

וְאָכַלְתָּ אֶת יְעֹשֵׁב הַשָּׂדֶה (תאכל דגן שיעמח מהשדה לאחר עמלך)

פס' יט. יַזַּעַת אַפֶּיךָ (זעה היוצאת מהפנים) תֹאכַל לֶחֶם

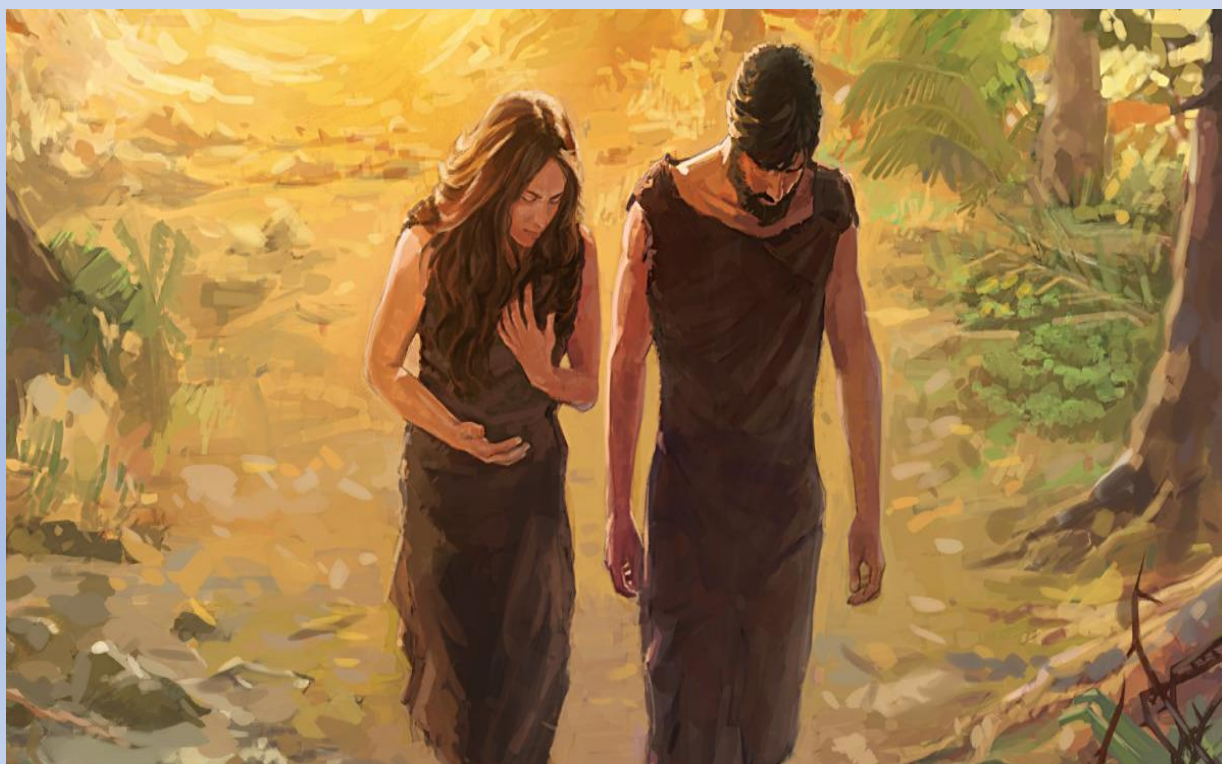
עַד שׁוֹבֶכֶךָ אֶל הָאֲדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לְקַחְתָּ

כִּי עֶפֶר אֶתָּה וְאֶל עֶפֶר תָּשׁוּב:

כא וַיַּעַשׂ ה' - אֱלֹקִים

לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנוּת עוֹר וַיְלַבְּשֵׁם

(כנראה מדובר על עורות של חיות מתות, הוא נתן להם את החוכמה כיצד להתלבש מאותם עורות... הערות שימשו גם לצורך צניעות וגם להגנה מפגעי מזג האוויר כהכנה ליציאה מן הגן שהיה מקור הגנה מכל מפגע)

פס' כ. וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה

כִּי הוּא הִיְתָה אִם כָּל חַי

(למרות הבשורה הרעה על מות האדם ושובו לעפר הרי שלפחות חיי האדם ימשיכו ע"י צאצאיו שיבואו מן האשה, היא זו שתתן להם חיים)

“חווה”

חששו של ה'

כב וַיֹּאמֶר ה' – אֱלֹקִים:

הֲיֵן הָאָדָם הִיָּה כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ לְדַעַת טוֹב וָרַע

(כיוון שהאדם אכל מעץ הדעת טוב ורע, ובמובן מסוים היה מבני פמליא של מעלה, מלאכים וכד' שאחד ממעלתם זה שהם יודעים טוב ורע)

וְעַתָּה, פֶּן יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וַחֵי לְעֵלָם

(כמו שראינו בפירושינו לפרק ב, הרשות לאכול מעץ החיים היה מותנה בהינזרות מאכילה מן העץ הדעת טוב ורע, כיוון שאכל האדם מאותו עץ, הרי שיש להרחיק את האדם מעץ החיים)

פס' כג. וַיִּשְׁלַחְהוּ ה' - אֱלֹקִים מִגֵּן - עֵדֶן לְעַבְדֵּךְ אֶת הָאָדָמָה (כדי לעבוד את האדמה בהתאם לעונש שקיבל, ראה פסוקים יז-יט) אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׁם (האדם כזכור נוצר מן האדמה)

פס' כד. וַיִּגְרֶשׁ אֶת הָאָדָם (מהצד המזרחי של הגן, וכדי שלא יחזור אל הגן):

וַיֵּשְׁבוּ מִקֵּדָם (ממזרח) לָגֵן עֵדֶן אֶת הַכְּרִבִּים (בתנ"ך כרובים באים בכמה מקרים בהקשר של

מסוככים ושומרים וגן וגם בתפקיד נושאי מרכבת האל... וְאֵת לֵהֵט הַחֶרֶב הַמַּתְהַפֶּכֶת (אולי

הכוונה לברקים הנראים כלוהטים ברוחות ובסערות המנשבות בהר שעל ראשו של הגן, יש עוד פירושים)

לְשַׁמֵּר אֶת דְּרֹךְ עֵץ הַחַיִּים (כל זה כדי לדאוג שהאדם לא יחזור לגן לאכול מעץ החיים)